

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของประเทศเกือบทุกประเทศในโลก และยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงอันตรายอันจะส่งผลต่อมนุษยชาติมากขึ้น ดังนั้นในหลายประเทศจึงมีมาตรการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในประเทศของตนให้เหมาะสมภายใต้ขีดจำกัดของทรัพยากรในประเทศ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป (สุวัฒน์ สงวนวงศ์. 2540 : 5)

ปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยปัจจุบันที่เห็นเด่นชัดคือ ปัญหาของมลพิษทางน้ำและทางอากาศ ปัญหาการหมดไปของทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำ ปัญหาขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล ปัญหาจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรและอุตสาหกรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ จะยังคงเกิดขึ้นและจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นทวีคูณ หากเราไม่ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง

หลักการสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ การให้การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) ที่มีประสิทธิภาพเข้าไปสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการ โดยจะต้องผสมผสานวิธีการหลายรูปแบบ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มีทั้งที่เป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งและปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันหลายพื้นที่ จึงไม่สามารถหาสูตรสำเร็จใด ๆ ที่จะนำวิธีการแก้ไขปัญหานี้ไปแก้ไขอีกปัญหาหนึ่งได้โดยปราศจากการประยุกต์ใช้ (สำนักนโยบายและสิ่งแวดล้อม. 2544 : ก-1 - ก-2)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) กำหนดแนวทางในการพัฒนาชนบท โดยให้ "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะมีแนวคิดว่าคนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทุก ๆ เรื่องและให้ความสำคัญกับการพัฒนา "แบบองค์รวม" หรือแบบบูรณาการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมและการเมือง ในรูปของพหุภาคี อีกทั้งได้มีการกำหนดนโยบาย และแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พ.ศ. 2540 – 2559 ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริม รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติให้ควบคู่และเกื้อกูลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยให้กระทรวง ทบวง กรม และจังหวัด ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป (ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ. 2542 : 15 - 16)

กรมการพัฒนารัฐบาลไทย ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2505 ที่ให้แยกส่วนพัฒนาการท้องถิ่นออกจาก กรมมหาดไทย จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรม เรียกชื่อว่า "กรมการพัฒนารัฐบาลไทย" ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2505 เป็นต้นมา โดยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบงานพัฒนา ชนบททุก ๆ ด้าน มีภารกิจหลัก คือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชนบทให้บรรลุ เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน ในปี พ.ศ. 2541 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจของกรมฯ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า "กรมการพัฒนารัฐบาลไทย เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนารัฐบาลไทยด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ ของประชาชนเพื่อให้ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจชุมชนดีและ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน" และได้กำหนดแผนงานที่มีความสำคัญ คือ แผนงานส่งเสริมการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินงานตามแผนงานนี้ นอกจากจะระบุเป็น บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนารัฐบาลไทยแล้ว กรมฯยังได้กำหนดให้เป็นงานเอกลักษณ์ของอาสา พัฒนาชุมชน (อช.) ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) รวมไปถึงงานของชมรมอาสาพัฒนา ชุมชนด้วย (เจษฎา ธิติเวสส์. 2542 : 24 - 25)

อาสาพัฒนาชุมชน เป็นอาสาสมัครที่ได้รับการคัดเลือกในระดับหมู่บ้าน ตำบล โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มีความรู้ความสามารถ มีจิตใจที่เสียสละ มีความ ต้องการที่จะอุทิศตนเพื่อช่วยเหลืองานพัฒนาในหมู่บ้าน ตำบล โดยไม่ต้องชักชวน ไม่ต้องมี ใครมาบังคับ และไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ อาสาพัฒนาชุมชนมี 2 ระดับ คือ

1. ระดับหมู่บ้าน เรียกชื่อว่า อาสาพัฒนาชุมชน เรียกว่า "อช."

เป็นประชาชนที่มีความพร้อมในการเป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม การเป็นผู้นำเพื่อผู้อื่น และ ต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 11 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน

พ.ศ. 2535 ซึ่งได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นอาสาพัฒนาชุมชน โดยมีจำนวนไม่น้อยกว่าหมู่บ้านละ 4 คน

2. **ระดับตำบล** เรียกชื่อว่า ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน เรียกว่า

"ผู้นำ อช." เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากอาสาพัฒนาชุมชนทุกหมู่บ้านในตำบล ให้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนอาสาพัฒนาชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย และเป็นผู้ประสานงานระหว่างอาสาพัฒนาชุมชนในตำบลพร้อมๆกับปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านของตนเอง ในตำบลหนึ่ง ๆ ให้มีผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน ชาย 1 คน หญิง 1 คน (กรมการพัฒนาชุมชน. 2544 : 6)

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538 กำหนดบทบาทหน้าที่ของ อช. และผู้นำ อช. โดยปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบล ในการสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านที่ทางราชการ องค์กรผู้นำชุมชนดำเนินการอยู่ และกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ปัจจุบันกรมการพัฒนาชุมชนได้มอบหมายภารกิจเพิ่มเติมให้แก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน เรียกว่า "งานเอกลักษณ์ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน" (กรมการพัฒนาชุมชน. 2543 : 19) รวม 3 งาน คือ

1. งานการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย
 - 1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 1.2 การสร้างกระแสสังคมในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. งานการส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพอเพียง
3. งานการรณรงค์เผยแพร่รัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้งระบบใหม่

สำหรับ "งานการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน" ในกรอบงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดรูปแบบการปฏิบัติงานไว้ 4 ด้าน คือ

1. ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีความสะอาดปราศจากขยะและมลพิษ
2. ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีความร่มรื่นเขียวชอุ่มและสวยงาม
3. ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีและใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน
4. ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากบทบาทหน้าที่ภารกิจที่ได้รับมอบหมายของ อช. และผู้นำ อช. ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ทางราชการได้วางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ชุมชน โดยการสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและผนึกกำลังกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของชุมชน ด้วยความสมัครใจในรูปแบบ "อาสาพัฒนา" ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า "ปัญหาของ ชุมชนต้องแก้ไขโดยชุมชน" เพราะไม่มีใครรู้ปัญหาของชุมชนดีเท่ากับคนในชุมชนเอง การแก้ไขปัญหาที่ประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลเป็นสิ่งที่ทุกคน ทุกฝ่ายมุ่งหวัง และต้องการ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนในปัจจุบัน ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทุกฝ่ายให้ความสำคัญและดำเนินการแก้ไขทั้งในระดับภูมิภาค ชุมชนเมือง และท้องถิ่นตำบล หมู่บ้าน โดยใช้กลยุทธ์หลายรูปแบบ เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้ประชาชน ได้ตระหนักถึงปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่และผนึกกำลังกันแก้ไขปัญหามาให้หมดไปหรือเบาบางลง การประกวดตำบลเขียวชีวิตดีเด่นที่กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยดำเนินการอยู่ใน ปัจจุบันก็เป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University
 จังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร หรือ 6.8 ล้านไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ 198 ตำบล 2,182 หมู่บ้าน 388,714 ครัวเรือน ประชากร 1,749,561 คน อยู่ห่างจาก กรุงเทพมหานคร 460 กิโลเมตร (สำนักงานปกครองจังหวัดขอนแก่น : 31 มีนาคม 2545) เป็นจังหวัดที่มีการประกอบธุรกิจด้านการค้า อุตสาหกรรม การเกษตร การขนส่ง และอื่น ๆ อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดขอนแก่นมีปัญหาหลายประการ ที่สำคัญและสร้างความเดือดร้อนต่อการดำรงชีพของประชาชนในปัจจุบัน ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้ (คณะประสานงานสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น. 2544 : 9 - 27)

1. **ปัญหาทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน** จากการขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรมรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้ ส่งผลให้เกิดปัญหาการพังทลายของดินในเขตอำเภอภูผาม่าน ชุมแพ สีชมพู ภูเวียง หนองเรือ อุดรรัตน์ และอำเภอเมืองฯ และจากการใช้ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมและขาดการบำรุง ทำให้เกิดปัญหาน้ำดินพังทลายในพื้นที่ดินดั้น และปัญหาดินเสื่อม

2. **ปัญหาทรัพยากรน้ำ** จากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม เป็นผลให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม และการเกษตรเพิ่มมากขึ้นในขณะที่ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน ทั้งลำน้ำสายหลัก ลำห้วยสาขา บึง และหนองน้ำต่าง ๆ มีแนวโน้มลดลง อันเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของป่าต้นน้ำ ทำให้เกิดภาวะแห้งแล้ง การตื้นเขินของลำน้ำหรือแหล่งเก็บกักน้ำ และการพังทลายของดินริมน้ำ อีกทั้งการปนเปื้อนของเสียจากแหล่งกำเนิดมลพิษประเภทต่าง ๆ ที่ถ่ายทิ้งลงสู่ลำน้ำ ยิ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะลำน้ำพองช่วงท้ายเขื่อนอุบลรัตน์ ลำน้ำเขิน และลำน้ำชีบริเวณที่ไหลผ่านเขตชุมชน

3. **ปัญหาทรัพยากรป่าไม้** ในปี 2541 จังหวัดขอนแก่นมีป่าสงวนแห่งชาติ 22 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่จำนวน 1,706,770 ไร่ ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าอยู่ประมาณ 777,507 ไร่ (Zone C และ Zone E) โดยมีพื้นที่ที่ยังคงมีสภาพป่าสมบูรณ์เหลืออยู่ 509,613 ไร่ หรือ 7.49 % ของพื้นที่จังหวัดขอนแก่น อย่างไรก็ตามปัจจุบันพื้นที่ป่าอนุรักษ์บางแห่งโดยเฉพาะในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงลาน อ. ชุมแพ และ อ. สีชมพู มีการบุกรุกพื้นที่ป่าจนเกิดกรณีขัดแย้งรุนแรงระหว่างภาคีรัฐกับประชาชน รวมทั้งป่าอนุรักษ์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติภูกระดึง และป่าสงวนแห่งชาติดงซำ ก็ประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเช่นเดียวกัน

4. **ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อม** คุณภาพน้ำในลำน้ำเสื่อมโทรมลงซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำของชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานขนมจีน โรงงานผลิตอาหาร ฟาร์มปศุสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มี การจัดการน้ำเสียก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ขณะเดียวกันมลพิษทางอากาศและเสียงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของยานพาหนะทางบก โรงงานอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ประเภทน้ำตาล และโรงงานกระดาษในเขตอำเภอน้ำพอง โรงไม้หิน ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ สีชมพูและชุมแพ โรงสีข้าวที่กระจายอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน ตำบล ทำให้เกิดปัญหาฝุ่นละออง เสียงดังและกลิ่นเหม็น และในด้านมลพิษจากขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล พบว่า การรวบรวมและการจัดเก็บขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยตกค้าง และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ถูกต้องชัดเจน คือ กำจัดโดยเตาไวกิ้งกลางแจ้งและเผาเป็นครั้งคราว นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย สำหรับเขตชุมชนชนบท แม้ปริมาณขยะมูลฝอยจะไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับ

กับชุมชนเทศบาล แต่ปัจจุบันเริ่มประสบปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากมีการทิ้งขยะมูลฝอยตามที่สาธารณะต่าง ๆ

สภาพปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดขอนแก่นที่เกิดขึ้นและเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน ได้สร้างปัญหาต่อการดำรงชีพของชาวขอนแก่นเป็นอย่างมาก เช่น กรณีวิกฤตลำน้ำพองในปี 2540 - 2542 เป็นผลให้ปลาที่อาศัยอยู่ในลำน้ำพองและปลาที่เกษตรกรเลี้ยงไว้ในกระชังในเขตพื้นที่อำเภออุบลรัตน์และอำเภอน้ำพองได้ตายเป็นจำนวนมาก แม้ปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขให้เบาบางลงจากทางราชการ องค์กร แต่ปัญหาต่าง ๆ ยังคงมีอยู่และปรากฏให้เห็นทั่วไป รอวันที่จะเกิดภาวะวิกฤติและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวขอนแก่น จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหา ที่สำคัญ คือ การสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในรูปแบบอาสาสมัครสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการในปัจจุบันเป็นรูปแบบหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล อาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเองในทุกด้าน โดยเฉพาะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกวดกิจกรรมตำบลพัฒนาดีเด่น การประกวดกิจกรรมตำบลเขียวชีวิตดีเด่น เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาและอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามากขึ้นเรื่อย ๆ ถึงขั้นคนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นอาสาสมัคร โดยเชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมจะได้รับการแก้ไขให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลจากการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณา วางแผน ปรับปรุงแก้ไขของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นผลให้สภาพสิ่งแวดล้อมที่มีปัญหาได้รับการแก้ไขและอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีพของประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่นสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน พื้นที่จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน พื้นที่จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน พื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัย

1. มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
2. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับใด
3. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นมีปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างไรและมีแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างไร

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ การได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ การได้รับการยอมรับนับถือ การได้รับการฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ เจตคติที่มีต่องานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน การได้รับคำชมเชยหรือเกียรติคุณดีเด่น การได้รับการสนับสนุนจากราชการหรือองค์กร การได้รับความร่วมมือจากทีมงาน
2. ประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนพื้นที่จังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับปานกลาง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 20 อำเภอ 5 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น บ้านฝ้าย ภูเวียง พล น้ำพอง มัญจาคีรี กระนวน ชุมแพ หนองเรือ หนองสองห้อง บ้านฝาง ชนบท สีชมพู อุบลรัตน์ แวงน้อย พระยืน แวงใหญ่ เขาสวนกวาง เปือยน้อย ภูผาม่าน กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย กิ่งอำเภอหนองนาคำ กิ่งอำเภอ บ้านแฮด กิ่งอำเภอโนนศิลา และกิ่งอำเภอซำสูง

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่ดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2544 - 2545) ปฏิบัติงานในตำบลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตำบลเขียวชีวิตดีเด่นระดับอำเภอ ประจำปี 2544 และประจำปี 2545 รวม 100 คน และใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

- 3.1.1 ฐานะทางเศรษฐกิจ
- 3.1.2 การได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ
- 3.1.3 การได้รับการยอมรับนับถือ
- 3.1.4 การได้รับการฝึกอบรม
- 3.1.5 ความรู้ความเข้าใจในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 3.1.6 ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่
- 3.1.7 เจตคติที่มีต่องานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 3.1.8 การได้รับคำชมเชยหรือเกียรติคุณดีเด่น
- 3.1.9 การได้รับการสนับสนุนจากราชการหรือองค์กร
- 3.1.10 การได้รับความร่วมมือจากทีมงาน

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย งานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ใน 4 ด้าน คือ

- 3.2.1 ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีความสะอาดปราศจากขยะและมลพิษ
- 3.2.2 ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีความร่มรื่นเขียวชอุ่มและสวยงาม
- 3.2.3 ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีและใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน
- 3.2.4 ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน หมายถึง ความสามารถของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ หรืองานที่ได้รับมอบหมาย
2. งานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน หมายถึง งานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ตามรูปแบบการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ที่กรมการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำหนดใน 4 ด้าน คือ ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีความสะอาดปราศจากขยะและมลพิษ ด้านหมู่บ้าน ตำบลมีความร่มรื่นเขียวชอุ่มและสวยงาม ด้านหมู่บ้านมีและใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และด้านหมู่บ้าน ตำบลมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
3. อาสาพัฒนาชุมชน หมายถึง บุคคลทั่วไปที่มีคุณสมบัติตาม ข้อ 11 ของระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2535 ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้านให้ดำรงตำแหน่งอาสาพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านนั้น อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี
4. ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน หมายถึง อาสาพัฒนาชุมชนผู้ที่ได้รับคัดเลือกในระดับตำบลให้ดำรงตำแหน่งผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในตำบลนั้น
5. ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อขัดข้องที่ทำให้การปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนดำเนินการไปด้วยความไม่สะดวก เรียบร้อย สมบูรณ์ตามบทบาทหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
2. ได้ทราบถึงระดับประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
3. ได้ทราบว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลทางบวกต่อประสิทธิภาพของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนแก่ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน
4. ได้ทราบปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนจากผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำเสนอแก่ส่วนราชการ องค์กรที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประชาชนในหมู่บ้านตำบลใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานโครงการ กิจกรรมแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมชุมชนต่อไป